

HÖGSTADIEELEVER VILL FRÄMST ATT DET SATSAS PÅ SKOLAN

av

Stig Elofsson

Socialhögskolan

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

STOCKHOLMS UNIVERSITET

- Januari 2000 -

FÖRFATTARENS FÖRORD

Samtidigt med den här rapporten publiceras flera rapporter som presenterar resultat från en fritidsundersökning genomförd i Bergsjön 1991. Det finns flera skäl till att intressera sig för just denna undersökning. Bergsjön är en förort till Göteborg som kan karakteriseras som ett område där många ungdomar har invandraranknytning - antingen är de själva födda utomlands eller är deras föräldrar födda utomlands. Samtidigt bebos området självklart också av ungdomar som själva är födda i Sverige och vars bägge föräldrar är födda i Sverige. Vi har alltså goda möjligheter att studera invandrarbakgrundens betydelse i ett brett perspektiv samtidigt som en grupp ungdomar som kommer från denna typ av område får göra sin röst hörd.

Ett annat skäl till att publicera dessa rapporter är att undersökningen ger en ovanligt fyllig bild av ungdomarnas livssituation. Utöver frågor kring vad de gör under fritiden har högstadieläverna fått beskriva hur de trivs (i skolan, på fritiden, med livet), hur de värderar miljön i stadsdelen och vilken utsträckning de tycker att kommunen skall satsa på olika verksamheter/områden i skolan och på fritidssidan. Då det gäller satsningar har eleverna fått ta ställning till hur viktigt de tycker det är med satsningar på olika verksamheter vilket innebär att vi får en bred bild av deras preferenser. Dessutom finns det i undersökningen ett flertal variabler som beskriver ungdomarnas skolsituation och deras sociala situation i mer övergripande mening. Tillsammans med trivsel - som väl kan ses som ett slags mått på livskvalité - kan detta ge oss en god bild av ungdomarnas livssituation.

Även om rapporterna berör en speciell stadsdel torde de ha ett betydande allmänintresse. För det första handlar det om generella problem, för det andra behandlar rapporterna samband mellan olika faktorer i ungdomarnas livssituation. Dessa samband torde i stor utsträckning vara generaliserbara och giltiga även utanför denna speciella stadsdel. Dessutom finns det runt om i Sverige en lång rad områden med en likartad socioekonomisk sammansättning. Att materialet hämtats från Bergsjön skall i stället ses som en fördel med utgångspunkt från att variationen säkert är större här än i många

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid
INLEDNING	1
DET EMPIRISKA MATERIALET	2
1. Undersökningsvariabler	2
2. Undersökningsgrupp	3
HUR INTRESSERADE ÄR UNGDOMARNA AV SATSNINGAR PÅ SKOLAN	4
SAMBAND MED TRADITIONELLA BAKGRUNDSFAKTORER	6
1. Familjens sociala ställning	6
2. Invandraranknytning, invandrarbakgrund	7
SAMBAND MED SKOLSITUATIONEN	9
VAD KAN FÖRKLARA ÖNSKAN OM SATSNINGAR I SKOLAN?	12
SLUTDISKUSSION	15

INLEDNING

Artikelrubriken säger ju hur resultaten ser ut - skolan hamnar högt på högstadielävers önskelista när man ber dem ange vad de tycker det är viktigt att kommunen skall satsa på. Detta kan verka både förvånande och icke förvånande. Det kan tyckas förvånande ur perspektivet att skolan i många avseenden inte tycks vara det mest centrala i ungdomarnas tonårsliv. I stor utsträckning tycks fritiden spela större roll för hur de upplever sin livskvalité. Samtidigt kan man självklart säga att det inte är det minsta förvånande att skolan blir viktig - en mycket stor del av sin tid tillbringar ungdomarna i skolan och den påverkar i hög grad alla ungdomars liv.

Självklart varierar intresset för satsningar på skolan även om det genomsnittligt är högt. Man kan fråga sig vad som förklarar om ungdomarna tycker det är viktigt eller mindre viktigt att kommunen gör satsningar. Det blir då naturligt att se på betydelsen av traditionella bakgrundsvariabler såsom kön, ålder, familjens sociala ställning samt invandrarbakgrund. Jag söker också gå djupare in på jämlikhetsperspektivet genom att ta upp frågan om hur önskemålen samvarierar med ungdomarnas skolsituation. Slutligen vill jag undersöka hur långt tillgängliga data kan förklara önskemål om insatser.

2. Undersökningsgrupp

Den undersökning som används i analyserna har genomförts i Bergsjön - utanför Göteborg. Totalt har 317 elever på högstadiet besvarat enkäten. Bergsjön får ses som ett lågstatusområde. Detta slår också igenom i undersökningen. Endast 11 % av de svarade kommer från familjer med goda eller mycket goda resurser medan nästan 50 % av eleverna kommer från familjer med små eller begränsade resurser. En mycket stor del av ungdomarna har invandrarbakgrund - hälften av eleverna har bägge sina föräldrar födda utomlands och endast 31 % har bägge föräldrarna födda i Sverige. Sammanlagt är 21 % av eleverna födda utanför Sverige.

flickorna, en placering som de delar med satsningar på vuxna att prata med. Bland pojkarna hamnar skolböcker på andra plats och skolkurator/ skolsköterska på sjunde plats. Lärarna placeras direkt efter skollokaler bland flickorna, men de hamnar på sjätte plats bland pojkarna. Uppenbarligen prioriterar både pojkar och flickor satsningar på skolområdet högt. Detta märks också av att mellan 74 - 97 % tycker det är mycket eller ganska viktigt att kommunen satsar på dessa alternativ. I samtliga fall prioriterar flickorna satsningar högre. Minst blir skillnaden då det gäller skolmat och skolböcker, störst när det gäller satsningar på skolkurator/ skolsköterska.

en sämre skolsituation) som starkast framför krav på insatser från kommunens sida.

2. Invandraranknytning, invandrarbakgrund

I undersökningen finns två mått, som beskriver ungdomarnas invandraranknytning. Det ena måttet bygger på uppgiften om eleven själv är född i Sverige eller ej, det andra på i vilken utsträckning föräldrarna är födda utomlands. Nedan kommer jag att behandla bägge dessa mått.

Det är svårt att i förväg "gissa" vad det är för samband man kommer att få mellan invandraranknytning och önskan om satsningar på skolan. För det första är gruppen "invandrarungdomar" - oberoende av om dessa definieras med att de själva är födda utanför Sverige eller att bägge deras föräldrar är födda utanför Sverige - självklart långtifrån homogen. Ungdomarna kommer från olika länder, olika kulturer.

Vi vet att såväl engagemang i skola som politiskt engagemang varierar avsevärt mellan olika invandrargrupper. Vi vet också att det finns invandrargrupper, där ungdomarna har större engagemang i skola och större politiskt engagemang än svenska ungdomar. Med tanke på att båda dessa faktorer bör påverka resultaten är det svårt att förutsäga resultatet av analysen av sambanden. Låt oss därför se på de empiriska utfallet i tabell 3.

Ungdomarnas invandrarankn.	Andel (%), som tycker det är mycket eller ganska viktigt att kommunen satsar på:				
	Skolmat	Skolböcker	Skollokaler	Lärare	Skolkur/sköt
Eleven född i:					
Sverige	95	90	90	85	85
Utomlands	92	90	88	71	75
Antal föräldrar födda utomlands					
Ingen	96	93	92	85	84
En	97	91	95	89	91
Bägge	93	87	95	77	79

Tabell 3 Samband mellan invandraranknytning och hur viktigt ungdomarna tycker det är att kommunen satsar på skolan.

Visserligen blir sambandet mellan invandraranknytning och önskan om satsningar i flera fall relativt svagt, men ändock är det ganska uppenbart att

SAMBAND MED SKOLSITUATIONEN

Man kan förvänta sig att det blir mycket starka samband mellan förankringen i skolan och önskemål om satsningar på de olika verksamheterna i skolan. Nu blir inte sambandet så särskilt starka även utan kontroll för andra variabler. För att få en klar bild av inverkan från olika variabler, måste man ta hänsyn till att det finns ett inbördes beroende mellan de olika variablerna som beskriver skolsituationen. Detta gör jag genom att genomföra en regressionsanalys av hur viktigt ungdomarna tycker det är att kommunen satsar på verksamheter i skolan mot de variabler som beskriver skolsituationen. Resultatet redovisas i tabell 4 nedan.

Skol- situationen	Hur viktigt ungdomarna tycker det är att kommunen satsar på:				
	Skolmat	Skolböcker	Skollokaler	Lärare	Skolkurator/sköt
Val av kurs i matte/					
engelska	- 0,14	- 0,07	- 0,08	- 0,11	0,02
Genomsnitts- betyg	0,02	0,01	0,03	0,02	0,11
Förekomst av skolk	0,18	- 0,04	0,14	0,08	0,07
Betyg på skolan	- 0,15	0,11	0,10	0,15	0,09
Trivsel i skolan	0,20	- 0,19	0,27	0,22	0,13
Förklarings- grad	7 %	9 %	10 %	11 %	4 %

Tabell 4 Resultat av regressionsanalys av hur viktigt ungdomarna tycker det är att kommunen satsar på olika verksamheter i skolan mot variabler som beskriver skolsituationen. Standardiserade regressionskoefficienter.

För det första kan vi notera att sambandet mellan förankring i skolan - så som den kan beskrivas med undersökningsresultaten - och hur viktigt ungdomarna anser det är att kommunen satsar på skolan inte är speciellt starkt. Förklaringsgraden ligger under 11 % och blir lägst då det gäller satsningar på skolkuratorer/skolsköterskor. Rent allmänt får vi starkast samband med trivsel i skolan. Samtliga samband blir här positiva, d v s bättre trivsel i skolan kombineras med att man tycker det är viktigare med satsningar. Även sambanden med betyg på skolan är relativt starka och blir positiva utom för

I tabell 5 ovan har jag inte - vilket sker i regressionsanalysen - kontrollerat för andra variabler som beskriver skolsituationen. Tydligast märks detta då det gäller satsningar på skolmaten. Enligt regressionsanalysen får vi ett negativt samband medan sambandet i tabell 5 är positivt. Till en del förändras också bilden av att jag slagit samman de båda alternativen mycket och ganska viktigt. Mest framträdande är att elever som ger "underbetyg" på skolan är mindre intresserade av satsningar på skolböcker och lärare. Frågan är då hur det blir när vi ser på trivsel i skolan.

Trivsel i skolan	Hur viktigt ungdomarna tycker det är att kommunen satsar på:				
	Skolmat	Skolböcker	Skollokaler	Lärare	Skolkurator/ sköt
Mycket bra	97	97	95	90	89
Bra	94	91	93	85	83
Det går an	95	94	89	82	80
Dåligt	(85)	(36)	(64)	(50)	(73)
Mycket dåligt	(85)	(55)	(50)	(42)	(73)

Tabell 6 Samband mellan hur man trivs i skolan och hur viktigt man tycker det är att kommunen skall satsa på skolan.

Här tycks resultaten i tabell 6 ovan stämma väl med resultaten från regressionsanalysen. I samtliga fall innebär bättre trivsel i skolan att man tycker det är viktigare med satsningar. Speciellt lågt intresse för satsningar finner vi hos de som trivs dåligt när det gäller skolböcker, skollokaler och lärare.

Standardiserade regressionskoefficienter

Förklarings- variabler	Hur viktigt är det att kommunen satsar på					
	Skolmat	Skolböcker	Skollokaler	Lärare	Skolkurator/ sköt	
Kön	-0.00	-0.02	-0.11	-0.14	*	-0.25 ***
Årskurs	-0.04	-0.08	-0.17 **	-0.09		-0.03
Familjens matr.resurser	-0.07	+0.12	-0.10	+0.13	*	-0.12
Född utomlands	-0.08	-0.07	-0.01	-0.16	*	-0.12
Ant. föräldrar födda utoml.	-0.13	-0.14 *	-0.15 *	-0.08		+0.04
Val av kurs i matte/eng	-0.14 *	-0.05	-0.06	-0.09		0.00
Betyg	-0.04	+0.07	+0.02	+0.05		-0.12
Skolk	+0.19 *	-0.06	+0.17 *	+0.11		+0.09
Betyg på skolan	-0.11	-0.12	-0.07	-0.17 *		-0.07
Trivsel i skolan	0.14	0.15	0.19 *	0.15 *		0.13
Motionerar	+0.05	+0.03	+0.07	+0.08		+0.06
TV-littande	-0.11	-0.07	-0.18 **	-0.16		-0.10
Antal kamrater	+0.09	0.01	+0.02	-0.00		-0.03
Vuxen att prata med	+0.14 *	0.05	+0.13 *	+0.04		+0.04
Tillsammans med någon	-0.02	-0.03	-0.05	-0.11		+0.07
Röker	+0.04	0.09	-0.10	+0.08		-0.12 **
Dricker alkohol	-0.00	-0.07	-0.13	-0.21 **		-0.05
Ej hemma i tid	-0.04	-0.01	+0.04	+0.06		+0.05
Förklarings- grad	13 %	15 %	23 %	25 %		17 %

Tabell 7 Resultat av regressionsanalyser av hur viktigt ungdomar anser det är att kommunen satsar på skolan.

Ser vi till de faktor, som vi tidigare behandlat - familjens sociala ställning, invandraranknytning och förankring i skolan - så tycks de samband vi tidigare erhållit i huvudsak kvarstå. I övrigt tillkommer endast ett fåtal samband. Social förankring bland vuxna - har någon vuxen att prata med då man har problem - innebär ett större engagemang i satsningar på skolmat och skollokaler. Däremot innebär alkoholkonsumtion ett mindre engagemang i satsningar på

SLUTDISKUSSION

Det första man konstaterar är att insatser på **skolan prioriteras mycket högt av ungdomarna** oberoende av om vi ser till rangordningen av olika alternativ eller om vi ser till hur många som uppger att det är viktigt med satsningar. Även om både pojkar och flickor sätter satsningar inom skolområdet högt, finns det dock vissa skillnader. **Flickor prioriterar satsningar på skolkuratorer/ skolsköterskor klart högre** och tycker också att det är viktigare med satsningar på skollokaler och lärare.

Sökande efter vilka faktorer, som främst kan "förklara" hur viktigt ungdomarna tycker det är med satsningar på skolområdet ger sammanlagt fem teman till utgångspunkt. För det första kan vi konstatera att det finns ett tydligt samband mellan en positiv attityd till skolan - man ger skolan gott betyg, man trivs bra - och ett större engagemang i satsningar på skolområdet. Däremot är sambandet med att vara duktig i skolan, att vara teoretiskt inriktad, inte speciellt starkt och det är inte så att ett sådant samband döljer sig bakom betydelsen av positiv inställning till skolan. Detta är intressant att notera. **Det är inte resurser i betydelsen av att man klarar sig bra i skolan utan attityden till skolan som är den avgörande grunden för önskemål om satsningar.**

Det andra temat tar upp att krav (önskemål) om satsningar också kommer från de som skolkar. Här har vi - även om sambanden är något svagare - kritiken av skolan som grund för engagemang. Man skulle kunna tänka sig skolkandet som en flykt, bristande engagemang i skolan. Här verkar det vara tvärtom - det finns en "logik" i att man skolkar. I varje fall för man aktivt fram önskemål om förbättringar.

Det tredje temat gäller samband med familjens sociala ställning. Ungdomar, som kommer från familjer med mindre materiella resurser, har också en svagare position i skolan. Detta kunde ju leda till att man blir mindre aktiv när det gäller att framföra krav på satsningar. I realiteten är det tvärtom. **Det är dessa ungdomar, med minst "resurser" som tycker det är viktigast att kommunen satsar på skolan.**

Det fjärde temat tar upp invandrarbakgrundens betydelse. Något förvånande är sambandet med invandrarbakgrund negativt, d v s invandrarungdomar tycker det är mindre viktigt med satsningar. Detta är förvånande eftersom man i många sammanhang finner ett starkare engagemang i skolan bland invandrarungdomar. Även i denna undersökning finns t ex en svag tendens

NOTER

1. I undersökningen indelas familjer i fem grupper efter ekonomiska (materiella) resurser. Dessa fem grupper definieras på följande sätt:

Ekonomisk grupp 1 - mycket goda resurser

Bor i villa/radhus samt har tillgång till sommarstuga, båt (man kan sova i) och bil.

Ekonomisk grupp 2 - goda resurser

Bor i villa/radhus eller insatslägenhet/andelslägenhet samt har tillgång till två av sommarstuga, båt (man kan sova i) och bil.

Ekonomisk grupp 3 - medelgoda insatser

Alla, som ej klassificeras i grupperna 1, 2, 4 och 5.

Ekonomisk grupp 4 - begränsade resurser

Bor i hyreslägenhet och har tillgång till en av sommarstuga, båt (man kan sova i) och bil.

Ekonomisk grupp 5 - små resurser

Bor i hyreslägenhet och har ej tillgång till sommarstuga, båt (man kan sova i) och bil.

